

การทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย The Ex-post evaluation of Legislation

ศิพร โกวิท¹, จิรภัทร วรรณะรูป²,
ดิณณภพ พัฒนะ³, โสรรัตน์ กลับลีลา⁴

^{1,2,4} โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ³สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

**Siporn Kowit¹, Jirapat Wannatoop²,
Tinapop Patthana³ Sorat Glubwila⁴**

^{1,2,4}Royal Police Cadet Academy ³Office of the National Anti-Corruption Commission
Corresponding Author, E-mail: sipornkowit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวทาง ขั้นตอน หลักเกณฑ์เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย 2) ทราบจำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สมควรมีการทบทวนความเหมาะสม โดยจัดลำดับความสำคัญของกฎหมายที่ควรมีการทบทวน เพื่อให้ได้ข้อเสนอในการดำเนินการว่าควรยกเลิก หรือแก้ไขปรับปรุง หรือดำเนินการด้วยวิธีอื่นใด โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชนผู้เกี่ยวข้องหรือใช้บริการจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 556 คน ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 60 คน และการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม และประชาชนผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 61 คน ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งในขั้นก่อนพิจารณา ระหว่างการพิจารณา และหลังการพิจารณา ทั้งหมด จำนวน 355 ฉบับ สำหรับประเทศไทยพบว่าการปรับปรุงกฎหมายภายใต้หลักการ **5Cs** ได้แก่ Cut คือ การยกเลิก Change คือ การปรับปรุง Combine คือ การควบรวมกรณีทับซ้อน Continue คือ การคงไว้เช่นเดิม Create คือ การสร้างกฎหมายใหม่กรณีที่จำเป็นภายใต้หลักการ **5Cs** โดยวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สมควรให้มีการทบทวนความเหมาะสม มีจำนวน 16 ฉบับ จากจำนวน 355 ฉบับ เนื่องจากเป็นเวลานานจนไม่มีเหตุหรือสถานการณ์ใดที่สอดคล้องจะมาบังคับใช้ หรืออาจเป็นกฎหมายที่เพิกบัญญัติมาใช้จึงยังไม่พบปัญหาอุปสรรคและภาระต่าง ๆ

คำสำคัญ: การทบทวนความเหมาะสม; กฎหมาย; แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

* วันรับบทความ : 15 พฤศจิกายน 2566; วันแก้ไขบทความ 9 ธันวาคม 2566; วันตอบรับบทความ : 10 ธันวาคม 2566

Received: November 15 2023; Revised: December 9 2023; Accepted: December 10 2023

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the guidelines, processes, and criteria for achieving best practices in the ex-post evaluation of legislation. 2) to acknowledge the number of legal related to criminal justice processes that should review and prioritize based on their importance to propose actions such as cancellation, amendment, or other means of proceeding. This research will use a mixed-methods approach, incorporating both quantitative and qualitative methods. Collect the quantitative data from 556 relevant stakeholders or service users from agencies involved in the dispute resolution process and the qualitative data from in-depth interviews with a targeted group of 60 key informants who are legal practitioners in the process of judgment and two focus group discussions with 61 participants, including legal practitioners involved in the dispute resolution process and relevant stakeholders. The research findings show that: 1) There are 355 legal related to criminal dispute resolution, including those in pre-trial, during the trial, and post-trial 2) Thailand uses a civil law system, resulting increasing number of written legal. number of written legal. It's necessary to review and update the legal to relevance and appropriateness. The mechanism for reviewing many legal at once is the Regulatory Guillotine Approach mechanism for reviewing and updating many legal in a single process based on the 5Cs principle: Cut, Change, Consolidate, Codify, and Coordinate. 3) Under the principle of the 5Cs, the analysis of the legal aspects of criminal dispute resolution that should review for appropriateness reveals 16 out of 355. The different legal have no issues with the procedural burden on officials or prescribed for a long time without circumstances or situations that caused enforcement. The prescribed legal recently has not encountered any obstacles and various responsibilities.

Keywords: Ex-post evaluation of Legislation; Legal; Best Practice

บทนำ

กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน มีเป็นจำนวนมากและบางฉบับมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดยรวม (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2559 : ออนไลน์) ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้และเพิ่มต้นทุนในการบังคับการตามกฎหมาย นอกจากนี้ ยังทำให้ประชาชนถูกจำกัดหรือสิทธิเสรีภาพ มีภาระตามกฎหมายที่ไม่จำเป็น และเข้าถึงกฎหมายได้ยากจึงควรมีการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายให้มีความทันสมัยเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสังคมและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสอดคล้องกับสถานการณ์ของปริมาณกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบัน (ทวิศ ศรีเกตุ, 2565 : ออนไลน์)

การทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย (ex post evaluation of legislation) จึงถือเป็นมาตรการที่สำคัญ ในด้านการใช้บังคับกฎหมาย โดยเฉพาะการที่จะทำให้กฎหมายนั้น ๆ มีเนื้อหาสาระและกลไกของกฎหมายที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยตระหนักถึง

ความสำคัญของการตรวจสอบคุณภาพของกฎหมาย (ธรรมนิศย์ สุ่มันตกุล, 2549 : 82) ซึ่งประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) มีการตรากฎหมายลายลักษณ์อักษรจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามระยะเวลาที่ผ่านมา จึงควรมีมาตรการในการตรวจสอบเพื่อทบทวนกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่ว่ายังคงมีความจำเป็น และเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ถ้าไม่เหมาะสมจะแก้ไขปรับปรุงอย่างไร และหากหมดความจำเป็นแล้วก็สมควรยกเลิกเสีย เพราะกฎหมายเป็นภาระทั้งแก่ภาครัฐผู้มีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายและเป็นภาระแก่ประชาชนผู้อยู่ใต้บังคับของกฎหมาย (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2559 : ออนไลน์) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งในชั้นก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดี ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีผลกระทบต่อประชาชนในประเทศ เพราะเป็นกระบวนการวินิจฉัยข้อขัดแย้งของบุคคลในสังคมให้ได้รับความเป็นธรรม และก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคม ทั้งยังเป็นสาระสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ภายใต้หลักนิติธรรม (ทวิศ ศรีเกตุ, 2565 : ออนไลน์)

เหตุที่ต้องมีการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายนั้นเนื่องมาจากปัญหาต่างๆ กล่าวคือ 1) ปัญหากฎหมายเฟ้อ (Regulatory Inflation) ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ และเพิ่มต้นทุนในการบังคับใช้กฎหมาย (Administrative Cost) นอกจากนั้น ยังเป็นการจำกัดและลดทอนเสรีภาพของประชาชน 2) เพื่อให้มีกฎหมายที่ดี สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสังคม มีความชัดเจน และเข้าใจง่าย 3) เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายว่าไม่ทันต่อเหตุการณ์ กลไกตามกฎหมายไม่เหมาะสม (ทวิศ ศรีเกตุ, 2565 : ออนไลน์) สมควรมีมาตรการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย และจัดลำดับความสำคัญของกฎหมายที่ควรมีการทบทวน ความเหมาะสมตามลำดับ พร้อมทั้งข้อเสนอในเรื่องของการดำเนินการต่อกฎหมายนั้นๆ ว่าควรมีการยกเลิก หรือแก้ไขปรับปรุงหรือยังให้คงกฎหมายดังกล่าวไว้ โดยดำเนินการตามกระบวนการวิจัย ซึ่งมีกรอบการวิจัยเพื่อศึกษาว่ากระบวนการเกี่ยวกับการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย ควรมีหลักเกณฑ์อย่างไร รวมถึงปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของหน่วยงานต่างๆ ข้างต้นจำนวนเท่าใด และมีจำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดีใดบ้างที่จำเป็นต้องมีการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย โดยจัดลำดับความสำคัญของกฎหมายที่ควรมีการทบทวนความเหมาะสมตามลำดับ พร้อมทั้งข้อเสนอ ในเรื่องของการดำเนินการตามกฎหมายนั้นๆ ตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆ ในการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาให้ทราบจำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่สมควรมีการทบทวนความเหมาะสม โดยจัดลำดับความสำคัญของกฎหมายที่ควรมีการทบทวน
2. เพื่อพัฒนาแนวทางแนวทางในการกำหนดนโยบายในการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายให้บรรลุเป้าหมาย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยการรวบรวมข้อมูลจากประชาชนทั่วไป จำนวน 556 คน โดยแบ่งสัดส่วนการเก็บข้อมูลจากประชาชนที่ใช้บริการ หรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ ผู้แทนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผู้แทนสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ผู้แทนกรมคุมประพฤติ ผู้แทนกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ และประชาชน จำนวน 60 คน ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการสัมภาษณ์ จะคัดเลือกจากผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี เพื่อให้สามารถเข้าใจประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างแท้จริง จากนั้นจะเป็นการประชุมกลุ่ม (Focus group) เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และประชาชน จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 จำนวนผู้เข้าร่วม 30 คน ครั้งที่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วม 31 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสอบถามสภาพปัญหาและผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย โดยสร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อทราบสภาพความร้ายแรงของปัญหา และความเร่งด่วนที่ต้องทบทวนกฎหมายแต่ละฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

โครงการวิจัยและเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นจากผู้เชี่ยวชาญ เสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย เพื่อพิจารณาก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มประชาชนทั่วไป เป็นการเก็บข้อมูลในภาคสนาม (Field Data Collection) ประชาชนจำนวน 556 คน โดยแบ่งสัดส่วนการเก็บข้อมูลจากประชาชนที่ใช้บริการ หรือเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหน่วยงานต่าง ๆ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยวิธีการประชุมทางไกล Video Conference หรือการใช้โทรศัพท์ กลุ่มบุคคลเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และประชาชน จำนวน 60 คน

จากนั้นรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สรุปประเด็นเพื่อให้ได้จำนวนกฎหมายที่ต้องทบทวน และวิธีการทบทวน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยวิธีการประชุมทางไกล (Video Conference) มีกลุ่มเป้าหมาย คือ หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและภาคประชาชนโดยจัดประชุม จำนวน 2 ครั้ง จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ครั้งที่ 1 จำนวนผู้เข้าร่วม 30 คน ครั้งที่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วม 31 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลทั้งการจากการทบทวนวรรณกรรม การตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) มาวิเคราะห์กับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดี ที่สมควรให้มีการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย รวมถึงจัดลำดับความสำคัญของกฎหมายที่ควรมีการทบทวนความเหมาะสมตามลำดับ และข้อเสนอในการดำเนินการต่อกฎหมายนั้น ๆ ว่า ควรมีการยกเลิก หรือแก้ไขปรับปรุง หรือยังให้คงกฎหมายดังกล่าวไว้ หรือวิธีการอื่นใด ๆ แล้วสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 จำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายหลายฉบับ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด ศาลยุติธรรม และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ได้แก่ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมราชทัณฑ์ และกรมคุมประพฤติ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จำนวน 355 ฉบับ

ตารางที่ 1 จำนวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ชื่อหน่วยงาน	จำนวนกฎหมาย (ฉบับ)		
	พระราชบัญญัติ	พระราชกำหนด	พระราชกฤษฎีกา
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	216	8	
สำนักงานอัยการสูงสุด	6		
ศาลยุติธรรม	28		
ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม			
กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	18	3	
กรมคุมประพฤติ	1		
กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	14		
กรมราชทัณฑ์	15		2
กรมสอบสวนคดีพิเศษ	41		
สถาบันนิติวิทยาศาสตร์	3		
รวม	342	11	2

ที่มา : ห้องสมุดกฎหมายสำนักงานกฤษฎีกา สืบค้นจาก

<https://www.krisdika.go.th/web/guest/law>

วัตถุประสงค์ที่ 2 ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายให้บรรลุเป้าหมาย

ผลการพิจารณาทบทวนกฎหมาย

ในการพิจารณาทบทวนกฎหมาย เป็นการนำหลักการทบทวน 5Cs มาประกอบกับความเห็นของผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ฉบับที่ถูกนำมาพิจารณาทบทวนทั้งสิ้น 16 ฉบับ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม หลักการพิจารณาทบทวนกฎหมายตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ประกอบข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจความเห็นประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ เพื่อนำไปสู่การคำนวณค่าคะแนน และข้อมูลเชิงคุณภาพดังกล่าว มาวิเคราะห์ประกอบกันเป็นระบบและหาความเชื่อมโยงต่าง ๆ ประกอบความเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงวิเคราะห์ได้ว่าควรมีการทบทวนตามหัวข้อนั้น ๆ โดยจำแนกวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดีที่สมควรให้มีการทบทวนความเหมาะสม ดังนี้

ขั้นก่อนพิจารณา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นก่อนการพิจารณาคดี ได้แก่กระบวนการตั้งแต่เริ่มคดีที่พนักงานสอบสวน การสอบสวนโดยมีหน่วยงานต่างๆของกระทรวงยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง จนถึงการฟ้องคดี พบว่ามีกฎหมายที่ต้องได้รับการทบทวน ดังนี้

1) พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้มาเป็นระยะเวลานานมากแล้ว การแก้ไขเพิ่มเติมที่ผ่านมาจะออกเป็นกฎกระทรวง ซึ่งออกมาเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ.2552 ซึ่งก็ไม่สามารถควบคุมอาวุธปืนได้อย่างแท้จริง ปัญหาที่พบจากการรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้พบว่า ผู้บังคับใช้กฎหมายและประชาชน มีความเห็นเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้ว่าควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขใน 2 ประเด็นคือ 1) ปัจจุบันมีปัญหาการซื้อขายอาวุธปืนทางออนไลน์ การโฆษณาขายอาวุธปืนผ่านสื่อต่างๆ ทำให้การเข้าถึงซึ่งอาวุธปืนของประชาชนนั้นง่ายขึ้นไปก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน จึงควรกำหนดฐานความผิดเพิ่มเติม (Create) เกี่ยวกับการซื้อขายอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต และผ่านวิธีการออนไลน์ ให้มีการกำหนดโทษที่สูงกว่าปกติ 2) อาวุธปืนมีการพัฒนารูปแบบความทันสมัยไปตามเทคโนโลยี อาวุธปืนปีปีกัน หรือสิ่งเทียมอาวุธปืนที่มีการพัฒนาศักยภาพให้สามารถทำอันตรายร้ายแรงเทียบได้กับอาวุธปืนนั้น กฎหมายยังคงเป็นช่องว่างไม่ได้กำหนดความผิดของการมีไว้ในครอบครองซึ่งสิ่งเทียมอาวุธปืนนั้น ทำให้มีการนำมาใช้ ครอบครอง ก่ออาชญากรรมร้ายแรง จึงควรมีการบัญญัติใหม่ (Create) เพิ่มเติมบทนิยามคำว่า “อาวุธปืน” ให้ครอบคลุมไปถึงสิ่งเทียมอาวุธปืนด้วย

2) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542

ปัญหาที่พบจากการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับการกระทำที่เรียกว่าการรับจ้างเปิดบัญชีรับจ้างเปิดบัญชี เพื่อให้มีฉ้อฉลใช้เป็นบัญชีมาในการกระทำความผิดฐานฉ้อโกง โดยใช้เป็นช่องทางในการรับเงิน และถ่ายโอนเงินจากการกระทำความผิด ป้องกันไม่ให้มีพยานหลักฐานเชื่อมโยงมาถึงผู้ที่หลอกลวง ในการหลอกลวงประชาชนนั้น ผู้ที่รับค่าจ้างหรือยินยอมให้ใช้บัญชีธนาคารของตนเป็นช่องทางผ่านในการโอนเงินจากผู้เสียหาย ย่อมมีความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน แต่ไม่มีฐานความผิดโดยตรง พบว่าผู้ที่เปิดบัญชีโดยไม่รับค่าจ้างนั้น ไม่ทราบว่าเป็นการกระทำในฐานความผิดของการเป็นผู้สนับสนุนในความผิดฐานฟอกเงิน จึงควรมีบทบัญญัติเพิ่มเติมที่เฉพาะเจาะจงในฐานความผิดของผู้รับจ้างเปิดบัญชี (Create) เพื่อให้ครอบคลุมการกระทำความผิด และเป็นการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522

การกระทำอันเป็นการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นฐาน ซึ่งตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 นั้น ไม่ได้กำหนดฐานความผิดในการกระทำความผิดดังกล่าว จึงต้องมีการบัญญัติกฎหมายเพิ่ม (Create) ในกรณีดังกล่าว ซึ่งอาจเพิ่มไว้เป็นอีกหมวดใน พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฯ หรือบัญญัติเป็นพระราชบัญญัติป้องกันและ

ปราบปรามการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นเร่งด่วน เนื่องจากอาจมีการกระทำความผิด โดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายแต่ละประเทศเพื่อให้การกระทำไม่ต้องรับโทษ จึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายฉบับนี้เพิ่มเติม

4) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550

จากการศึกษาในครั้งนี้พบปัญหาในการตีความการกระทำที่เป็นความผิดตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ ในหลายประเด็น ดังนี้

ความผิดตามมาตรา 14 แห่ง พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ เป็นความผิดเกี่ยวกับการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ต้องห้าม หรือการเผยแพร่ข้อมูล องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 14 (4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใดๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูล คอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ ซึ่งมีปัญหาในการตีความว่า อย่างใดคือคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ แต่จากปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีการเผยแพร่ข้อมูลที่มีลักษณะอันลามกนั้น ผ่านทางแพลตฟอร์ม Only Fans สำหรับผู้ใหญ่ที่มีอายุ 18+ ขึ้นไป ในการเข้าใช้ต้องสมัครเป็นสมาชิก เป็นหนึ่งในแพลตฟอร์มที่เป็นที่นิยมมากในช่วงโควิด -19 เมื่อมีการนำเสนอเนื้อหาทางเพศที่ไม่สมควร จึงเป็นปัญหาในการตีความว่า แพลตฟอร์มดังกล่าวเป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้หรือไม่ จากการที่ต้องสมัครสมาชิกทำให้มีการจำกัดจำนวนผู้เข้าถึงข้อมูล แต่การสมัครเป็นสมาชิกก็ไม่ได้เป็นเรื่องปิดกั้นหรือจำกัดคุณสมบัติแต่อย่างใด ดังนี้ ด้วยการบังคับใช้กฎหมายที่ต้องมีการตีความโดยเคร่งครัดดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จึงไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ที่น่าเข้าข้อมูลลามกผ่านทางแพลตฟอร์มดังกล่าวได้ นอกจากนี้ อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายฉบับนี้ ผู้บังคับใช้กฎหมายมีความเห็นในทางเดียวกันว่า มีข้อจำกัดและภาระแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติเพื่อการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เนื่องจากการปฏิบัติตามมาตรา 18 มาตรา 19 การที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะรวบรวมพยานหลักฐานไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้โดยลำพัง จะต้องมีการร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อมีคำสั่งอนุญาตดำเนินการก่อน หากดำเนินการไปโดยลำพังอาจเกิดปัญหาเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน การได้มาโดยมิชอบ

5) พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

เด็กและเยาวชนที่ศาลใช้วิธีการแทนคำพิพากษา เป็นการเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมชั่วคราว หากมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลง ศาลอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งเป็นอย่างอื่น ในระหว่างการเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จะไม่มีสิทธิในการได้รับการจัดลำดับชั้น เพื่อประโยชน์อื่นใด เนื่องจากสิทธิประโยชน์เหล่านี้เป็นสิทธิประโยชน์สำหรับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมตามคำพิพากษา ซึ่งศาลตัดสินเด็ดขาดแล้ว การให้สิทธิประโยชน์ต่างๆเป็นดุลพินิจของผู้อำนวยการศูนย์ และคณะกรรมการในศูนย์ฝึกและอบรม กล่าวคือ เด็กและเยาวชนที่ถูกใช้มาตรการแทนการพิพากษา ตามมาตรา 132 จะไม่ได้สิทธิ

ประโยชน์ ไม่มีการให้รางวัล อันเป็นการเสริมแรงด้านบวก (Positive Reinforce) เด็กและเยาวชนจะฝึกรอบรไปตามหน้าที่เพื่อรอเพียงให้ครบกกำหนดที่ศาลมีคำสั่งมาเท่านั้น เห็นว่า มาตรา 132 นี้ควรปรับแก้ไข (Change) ให้มีการกำหนดระยะเวลาในการใช้มาตรการแทนการลงโทษ ให้มีกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี

6) พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

ข้อมูลจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองพยานในคดีอาญา พบว่า จำเลยที่กลับสถานะมาเป็นพยานในคดี อยู่ในข้อยกเว้นที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ ทั้งที่ในการดำเนินคดี ได้ขอเท็จจริงจากจำเลยมาพยานหลักฐานเป็นประโยชน์ในคดี แต่จำเลยผู้นั้นกลับไม่ได้รับการคุ้มครอง จึงเป็นช่องว่างที่ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม (Change) ให้ครอบคลุมกับความจำเป็นดังกล่าว

ประเด็นคำตอบแทนพยานตามกฎหมาย พยานจะได้รับคำตอบแทนในกรณีที่ได้เดินทางไปทำหน้าที่พยาน แต่พบปัญหาว่าในกรณีที่พยานเดินทางไปเพื่อเป็นพยานแล้วไม่ได้ทำหน้าที่พยาน เช่น กรณีมีการเลื่อนคดี ทำให้พยานไม่ได้ทำหน้าที่พยาน ดังนี้ จะไม่สามารถเบิกคำตอบแทนให้แก่พยานได้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วพยานที่เดินทางมาแต่ไม่ได้เบิกความแต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายเดินทางมา ซึ่งปัญหานี้ควรมีการแก้ไข (Change) เพื่อให้เป็นการคุ้มครองพยานในด้านค่าใช้จ่ายอย่างครอบคลุม

7) พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด จึงต้องมีการจ่ายค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา แต่จากข้อเท็จจริงบางคดีปรากฏว่า ระหว่างที่ถูกดำเนินคดีนั้น จำเลยถูกควบคุมระหว่างการสอบสวนด้วย ซึ่งเป็นการควบคุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และถ้าต่อมาการดำเนินคดีกับจำเลยคนดังกล่าวแล้วปรากฏตามคำพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด จำเลยก็จะไม่ได้รับค่าทดแทนตามจำนวนวันที่ถูกควบคุมระหว่างการสอบสวน เพราะไม่ได้อยู่ในหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่รัฐจะต้องจ่ายให้แก่จำเลย จึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม (Change) ให้ครอบคลุมกับกรณีดังกล่าว

8) พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่สามารถทำได้ทั้งในศาลและนอกศาล รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ปัญหาที่พบคือ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ยังมีบางหน่วยงานที่ไม่ได้นำกฎหมายนี้ไปใช้ โดยความเห็นของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องมีความเห็นว่า ควรคงกฎหมายฉบับนี้ไว้ต่อไป

(Continue) แต่ควรมีการเคลื่อนในหน่วยงานของรัฐต่างๆ เพื่อให้เป็นกฎหมายในการใกล้เคียงกลางของประเทศ ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

9) พระราชบัญญัติการให้บริการทางนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ.2559

จากการศึกษาในครั้งนี้จึงได้ข้อยุติเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติการให้บริการทางนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 ว่า ควรมีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติ (Change) มาตรา 5(4) ให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ สามารถให้บริการการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา โดยผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้ตรวจซ้ำได้ แม้อยู่ระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่นที่ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ เพื่อการให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างแท้จริง

ควรมีบทบัญญัติหรือกฎหมายใหม่ขึ้นมา (Create) ในส่วนของการชันสูตรพลิกศพ และการติดตามคนหายและศพนิรนาม ให้เป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ในการควบคุมดูแลเกี่ยวกับศพ และทุกกระบวนการที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะ ให้มีความเป็นสากล

10) พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2557

ปัญหาด้านกฎหมายในการพิจารณาว่า คดีอาญาใดเป็นคดีพิเศษภายใต้ขอบข่ายการดำเนินการของพระราชบัญญัตินี้ การให้นิยามคำว่า “คดีพิเศษ” องค์ประกอบความเป็นคดีพิเศษ ตามมาตรา 3 ยังไม่ชัดเจน และข้อความใน มาตรา 6 เป็นคุณสมบัติของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และมาตรา 15 คุณสมบัติของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ที่ต้องมีคุณสมบัติพิเศษตามที่กรมสอบสวนคดีพิเศษกำหนด ซึ่งเป็นช่องทางที่เปิดกว้างเกินไป และอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ตามมาตรา 23 ที่มีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในทางปฏิบัติก็ยังมีความซ้ำซ้อน ไม่ชัดเจน จึงต้องมีการแก้ไขปรับปรุง (Change) ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งควรมีการทบทวนกฎหมายฉบับดังกล่าวจึงเป็นการบัญญัติกฎหมายเพิ่มขึ้นมา (Create) เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษ ได้ปฏิบัติงานได้ดีขึ้น มีกฎหมายรองรับ กล่าวคือ การกันผู้ต้องหาเป็นพยาน การแฝงตัวของเจ้าหน้าที่เพื่อหาพยานหลักฐาน และให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ระหว่างหน่วยงาน

11) พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2479

จากการศึกษาปรากฏปัญหาในการตีความคำว่า “โฆษณา” การชี้ชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์จะเป็นในสื่อออนไลน์ในเว็บไซต์ต่างๆ รวมถึงการโฆษณาผ่านสื่อต่างๆมีความแพร่หลายมากขึ้น เกิดความยุ่งยากต่อการดำเนินคดี การปิดกั้นการเข้าถึงโฆษณาดังกล่าว เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายอื่น คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ซึ่งต้องเป็นคำสั่งศาลเท่านั้น ดังนั้นพระราชบัญญัติการพนันฯ จึงควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง (Change) บทนิยามคำว่า การพนันให้ชัดเจน

ครอบคลุมรูปแบบการพนันให้รวมไปถึงการพนันออนไลน์ด้วย และแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทนิยาม คำว่า การโฆษณา หรือการชักชวนให้เล่น ให้รวมตลอดถึงวิธีการชักชวนให้เข้าเล่นการพนันออนไลน์ เพื่อให้ครอบคลุมกับการกระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติการพนันฯ

12) ประมวลกฎหมายอาญา

ความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา กลายเป็นเครื่องมือทางกฎหมายตอบโต้ข้อพิพาทส่วนตัวของบุคคล แม้ข้อหานี้จะมีระวางโทษไม่สูงมาก และมีบทยกเว้นความรับผิดชอบค่อนข้างกว้าง แต่การดำเนินคดีอาญา ข้อหาหมิ่นประมาท ไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ เนื่องจากเป็นความเสียหายต่อชื่อเสียงอันเป็นส่วนตัว จึงควรยกเลิก (Cut) ความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญาออกจากประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้ หากผู้ที่ถูกหมิ่นประมาทได้รับความเสียหายก็สามารถฟ้องดำเนินคดีทางแพ่งได้

ชั้นระหว่างพิจารณา

กระบวนการยุติธรรมในชั้นระหว่างพิจารณา คือกระบวนการในพิจารณาของศาล พบว่ามีกฎหมายที่ต้องได้รับการทบทวน ได้แก่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในขั้นตอนการตรวจศพ เมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจในการสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใดหรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์ หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้ ซึ่งหากเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพสั่งไม่จัดให้มีการผ่าศพ แต่ญาติของผู้ตายที่ยังคงติดใจสงสัยในสาเหตุและพฤติการณ์การตายและประสงค์จะให้มีการผ่าศพ แต่มีอาจกระทำการใดได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจ ควรปรับปรุงแก้ไข (Change) เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ อันได้แก่ การให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิแต่งตั้งแพทย์หรือผู้มีอำนาจจัดการเข้าร่วมการตรวจศพแทนตน โดยในขั้นตอนการผ่าศพ หากเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีคำสั่งไม่ให้มีการผ่าศพ ให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้ทำการผ่าศพ รวมทั้งให้แจ้งผลการชันสูตรพลิกศพแก่ญาติของผู้ตายทราบ หากไม่พึงพอใจผลการชันสูตรพลิกศพ มีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อทำการไต่สวนให้ทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่แท้จริงได้เพื่อให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิในกระบวนการชันสูตรพลิกศพมากขึ้น อันก่อให้เกิดความพึงพอใจและเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ชั้นหลังพิจารณา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นหลังการพิจารณาคดี ได้แก่กระบวนการหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว โดยมีหน่วยงานต่างๆของกระทรวงยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง พบว่ามีกฎหมายที่ต้องได้รับการทบทวน ดังนี้

1) พระราชบัญญัติการปฏิบัติเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการตามคำพิพากษาคดีอาญา พ.ศ.2527

เมื่อกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยได้มีการยกเลิกในหลายพระราชบัญญัติ แล้วบัญญัติประมวลกฎหมายยาเสพติดขึ้นมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564 ซึ่งความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติการปฏิบัติเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการตามคำพิพากษาคดีอาญา พ.ศ. 2527 นี้ จึงต้องมีการปรับแก้ไข (Change) เงื่อนไขตามมาตรา 25 ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายยาเสพติดที่บังคับใช้ด้วย

2) พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขัง ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2506

ตามที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติว่า ผู้ต้องหาโทษกักขัง ให้กักตัวไว้ในสถานที่กักขัง ซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ และผู้ต้องหาโทษกักขังจะต้องทำงานตามระเบียบ ข้อบังคับ และวินัยของสถานที่กักขัง โดยกำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมาย ซึ่ง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2506 ได้ใช้บังคับเป็นเวลานานแล้วไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงควรมีการยกเลิก (Cut) แล้วบัญญัติขึ้นมาใหม่ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการปฏิบัติต่อผู้ต้องกักขังได้มาตรฐานสอดคล้องกับหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน ถูกต้องเหมาะสม และบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2510

พระราชบัญญัตินี้มีหลักการและเหตุผลเพื่อให้มีการปฏิบัติการเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จึงเป็นมาตรการทางกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักกัน ซึ่ง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2510 ได้ใช้บังคับเป็นเวลานานแล้วไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จึงควรมีการยกเลิก (Cut) แล้วบัญญัติขึ้นมาใหม่ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการปฏิบัติต่อผู้ต้องถูกกักกันได้มาตรฐานสอดคล้องกับหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน ถูกต้องเหมาะสม และบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) พระราชบัญญัติการคุมประพฤติ พ.ศ.2559

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติการคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มีข้อจำกัดในการปฏิบัติ เกิดปัญหาและอุปสรรคในการใช้การประชุมทางจอภาพในการติดต่อสื่อสารระหว่างพนักงานคุมประพฤติกับผู้ถูกคุมประพฤติ การรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ กฎหมายยังไม่ชัดเจนว่า สามารถรายงานตัวแบบประชุมออนไลน์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้หรือไม่ เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาด โควิด-19 ที่ผ่านมา การเดินทางมาพบพนักงานคุมประพฤตินี้มีความไม่สะดวก ต้องหลีกเลี่ยงการพบปะ แต่การคุมประพฤติ การรายงานตัวยังคงต้องดำเนินต่อไป จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติของพนักงานคุมประพฤติว่าสามารถทำได้หรือไม่ ความ

เหมาะสมควรเป็นอย่างไร ควรมีกฎหมายบัญญัติรองรับ (Create) การใช้มาตรการทางอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการสื่อสารกับผู้ถูกคุมประพฤติ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่าข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางการกำหนดนโยบายในการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย ในการพิจารณาทบทวนกฎหมายเป็นการนำหลักการทบทวน 5Cs มาประกอบกับความเห็นของผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้เกี่ยวข้องกฏหมายฉบับในชั้นก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดีจำนวน 16 ฉบับ อีกทั้งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม หลักการพิจารณาทบทวนกฎหมายตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ประกอบข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจความเห็นประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้เพื่อนำไปสู่การคำนวณค่าคะแนน และข้อมูลเชิงคุณภาพดังกล่าว มาวิเคราะห์ประกอบกันเป็นระบบและหาความเชื่อมโยงมโยงต่างๆ ประกอบความเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า

1) กฎหมายที่ควรยกเลิก (Cut) มีจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญามาตั้งแต่มาตรา 326 ถึงมาตรา 333 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขัง ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2506 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักกัน

2) กฎหมายที่ควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง (Change) มีจำนวน 9 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 พระราชบัญญัติการให้บริการทางนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ.2559 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2557 พระราชบัญญัติการพนัน พระราชบัญญัติการปฏิบัติเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการตามคำพิพากษาคดีอาญา พ.ศ. 2527 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ควรปรับปรุงแก้ไข (Change) เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ อันได้แก่ การให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิแต่งตั้งแพทย์หรือผู้ที่มีอำนาจจัดการเข้าร่วมการตรวจศพแทนตน ให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิในกระบวนการชันสูตรพลิกศพมากขึ้น อันก่อให้เกิดความพึงพอใจและเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

3) กฎหมายที่ควรมีการคงไว้ (Continue)เช่นเดิม คือพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มุ่งให้เป็นธรรมแก่ประชาชนและเพื่อบังคับใช้ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ สามารถแก้ไขได้ เพียงต้องเร่งออกกฎหมายอนุบัญญัติมารองรับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่

4) กฎหมายที่ควรบัญญัติขึ้นใหม่ (Create) มีจำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการให้บริการทางนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ.2559 พระราชบัญญัติการคุมประพฤติ พ.ศ.2559 พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขัง ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2506

นโยบายและปรับปรุงกฎระเบียบหรือกติกาดินกฎหมาย (Regulatory Guillotine) ปรับปรุงกฎหมายภายใต้หลักการ 5Cs ประกอบด้วย (1) Cut คือ การยกเลิก (2) Change คือ การปรับปรุง (3) Combine คือ การควบรวมกรณีทับซ้อน (4) Continue คือ การคงไว้เช่นเดิม และ (5) Create คือ การสร้างกฎหมายใหม่กรณีที่จำเป็น จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นให้มีการปรับปรุงกฎหมาย 4 วิธีได้แก่ การยกเลิก การปรับปรุง การคงไว้เช่นเดิม และการสร้างกฎหมายใหม่กรณีที่จำเป็น อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างไม่มีความเห็นให้ควบรวมกฎหมายเข้าด้วยกัน

เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างไม่สนับสนุนการควบรวมกฎหมายเข้าด้วยกันนั้น อาจเป็นเพราะการพิจารณาการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายในงานวิจัยฉบับนี้เป็นการดำเนินการทบทวนเกี่ยวกับกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน (ทัชช แก่นน้อย, 2565: ออนไลน์) ดังนั้น การนำวิธีการควบรวมกรณีที่ทับซ้อน (Combine) ตามหลักการ Regulatory Guillotine มาทบทวนหรือปรับปรุงกฎหมายอาจจะไม่เหมาะสมเนื่องจากหลักการ Regulatory Guillotine นั้น เหมาะสมกับการทบทวนหลักเกณฑ์ที่สามารถวัดต้นทุนและผลกระทบต่อสังคมเป็นตัวเลขได้ อาทิเช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน (อภิชน จันทรเสน, 2565: ออนไลน์) แต่กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่หลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์เกี่ยวกับความปลอดภัยของประชาชนซึ่งหลักเกณฑ์มีความซับซ้อน (ทัชช แก่นน้อย, 2565: 65) ดังนั้น วิธีการควบรวมกรณีที่ทับซ้อน (Combine) ตามหลักการ Regulatory Guillotine อาจไม่ได้ผลลัพธ์หรือทางออกที่ครบถ้วนที่สุดหรือดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุดในการการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เหตุผลอีกประการต่อมาที่กลุ่มตัวอย่างไม่สนับสนุนการควบรวมกฎหมายเข้าด้วยกันนั้น คือการควบรวมอาจจะส่งผลต่ออำนาจหน้าที่และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ภายใต้กฎหมายฉบับนั้น เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาประกอบด้วยหลายหน่วยงาน อีกทั้งแต่ละหน่วยงานต่างมีกฎหมายที่มอบอำนาจหน้าที่และการดำเนินงานที่มีความแตกต่างกัน การควบรวมกฎหมายอาจมีผลเป็นการสร้างองค์กรกลุ่มขึ้นมา และส่งผลต่อการรวมอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ไปทำหน้าที่ในส่วนอื่น (Dicey, 1904: 528; Shtatina, Shmelev & Cenerelli, 2021: 3017; Malyshev, 2015: 17; McCubbins, Noll and Weingast, 1987: 244) จึงอาจทำให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่ถูกควมรวมกันอาจประสบปัญหาในการดำเนินงานและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน อีกทั้งการควมรวมอาจส่งผลทำให้ประชาชนเสียโอกาสและทางเลือกในการร้องเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนและให้ได้รับการเยียวยาความเสียหาย เพราะทำให้เหลือช่องทางการร้องเรียนเพียงช่องทางเดียว ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาและบังคับใช้กฎหมาย ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการศึกษาวิจัย การทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายในครั้งนี มีข้อค้นพบจากการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย นำเสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย และกฎหมายฉบับต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีการทบทวนและนำเสนอให้ดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การ เสนอให้ตัดออก (Cut) การแก้ไขเปลี่ยนแปลง (Change) การบัญญัติขึ้นใหม่ในบางบทบาตมาตรา (Create) หรือการควมรวมบทบัญญัติที่ซ้ำซ้อนกัน (Combine) เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการ เพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายแต่ละฉบับเป็นการเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดรอบด้านยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายในครั้งนี พบว่าในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ยังมีกฎหมายหลายฉบับที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ทั้งบทบัญญัติที่ล้าสมัย บ้างก็เป็นภาระแก่ประชาชน และไม่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ทำให้ต้องมีการทบทวนเพื่อนำเสนอให้มีการตัดออก (Cut) การแก้ไขเปลี่ยนแปลง (Change) การบัญญัติขึ้นใหม่ในบางบทบาตมาตรา (Create) หรือการควมรวมบทบัญญัติที่ซ้ำซ้อนกัน (Combine) ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงควรเผยแพร่หลักเกณฑ์และวิธีการในการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย ให้แก่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย หรือหน่วยงานผู้รับผิดชอบกฎหมายฉบับต่างๆ เพื่อให้มีการดำเนินการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย ตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาการทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย พ.ศ.2558

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์กรนิติบัญญัติควรมีการนำข้อมูลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และข้อมูลทางวิชาการอื่น เป็นหลักสนับสนุนในการพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายฉบับต่างๆ ที่ออกมาบังคับใช้เป็นเวลานานแล้ว ไม่ได้มีการใช้อีก หรือที่บัญญัติขึ้นมาใหม่แต่เป็นการทับซ้อนกับกฎหมายฉบับที่มีอยู่แล้วก็ตาม เป็นหน้าที่หลักขององค์กรนิติบัญญัติของประเทศที่ต้องมีการพิจารณาทบทวนกฎหมายในประเทศ ให้สามารถบังคับใช้ได้จริง ไม่เป็นปัญหาและภาระแก่ผู้ปฏิบัติและประชาชน มีความทันสมัยสอดคล้องกับเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ทัชช แก่นน้อย. (2565). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการข้อพิพาทคดีอาญาโดยการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ทวิศ ศรีเกตุ. (2565). การทบทวนความเหมาะสมของกฎหมาย แก้ไขครั้งล่าสุด 2559. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2565. แหล่งที่มา: https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1736
- ธรรมนิศย์ สุมนต์กุล. (2549). การปรับปรุงกฎหมาย. *วารสารกฎหมายปกครอง*. 24 (3), 70-96.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2559). คู่มือการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย แก้ไขครั้งล่าสุด 2559. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2565. แหล่งที่มา: <https://www.lawreform.go.th/uploads/files/1570530565-bj5h3-636xt.pdf>.
- อภิชน จันทรเสน. (2565). ทบทวนความเหมาะสมของกฎหมายด้วยวิธี Regulatory Guillotin แก้ไขครั้งล่าสุด 2564. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2565. แหล่งที่มา: www.lawreform.go.th.
- Dicey, A. V. (1904). The Combination Laws as Illustrating the Relation between Law and Opinion in England during the Nineteenth Century. *Harvard Law Review*. 17 (8), 511-532.
- Malyshev, Nick A. (2015). The Achievements of Regulatory Policy. *SSRN*, 15(Special), 1-25.
- McCubbins, M D., Noll, R. G., & Weingast, B. R. (1987). Administrative procedures as instruments of political control. *Journal of Law, Economics, and Organization*. 3 (2), 243-77.
- Shtatina, M. A., Shmelev, I. V., & Cenerelli, A. (2021). Implementation of the “regulatory guillotine” and development of the administrative law. In *SHS Web of Conferences* Vol. 118 (3014-3023). EDP Sciences.
- Wollmann, H. (2016). Utilization of evaluation results in policy-making and administration: A challenge to political science research. *Croatian and Comparative Public Administration*. 16 (3), 433–458.